
*Fræðslurit
Krabbameinsfélagsins*

Leit að krabba- meini í brjóstum

Brjóstamyndataka

Almenn leit að brjóstakrabbameini

Krabbamein er samheiti margra illkynja sjúkdóma sem einkennast af óeðlilegri frumufjölgun en eiga sér mismunandi orsakir, og þróast og lýsa sér með ólíkum hætti. Meðferð krabbameins ræðst af því hvernig tegundar það er og á hvaða stigi það greinist. *Að jafnaði eru batahorfur eða lífslíkur sjúklings bestar ef meinið finnst snemma*, annað hvort sem *setkrabbamein* (í brjósti einungis inni í mjólkurgangi) eða *á fyrsta stigi* með staðbundinn vöxt í aðlæga vefi. Hafi meinið hins vegar náð að dreifa sér til annarra líffæra eru horfurnar ekki eins góðar.

Einmitt þetta er meginforsenda almennrar *hópleitar*, að brjóstakrabbameini hjá einkennalausum konum. *Leit að brjóstakrabbameini* beinist fyrst og fremst að því að greina sjúkdóminn meðan hann er enn staðbundinn og viðráðanlegur, hvort sem meinið er áþreifanlegt eða ekki (á *hulinstigi*).

Forstig að krabbameini eru frumubreytingar sem teljast ekki illkynja en benda til að mikil hætta sé á að það myndist ef ekkert er að gert. Ekki er enn til nein einföld og örugg aðferð til að finna forstig að öðru krabbameini en í leghálsi. Forstig brjóstakrabbameins greinast þó einstaka sinnum við röntgenmyndatöku af brjóstum.

Sjálfskoðun

Oft er unnt að finna brjóstakrabbamein á fyrsta stigi með því að skoða brjóstin. Það geta konur gert sjálfar. Reglubundin og vandleg skoðun ætti að minnka hættu á að greining brjóstakrabbameins dragist uns í óefni er komið, þótt hún geti engan veginn komið í stað leitar með brjóstamyndatöku. *Mælt er með að allar konur læri sjálfskoðun brjósta og stundi hana reglulega frá 25 ára aldri*. Best er að þreifa brjóstin einu sinni í mánuði, um viku til tíu dögum eftir að tíðablæðingar hefjast. Eftir tíðahvörf er best að þreifa brjóstin á svipuðum tíma í hverjum mánuði. Í tengslum við hópleitina er konum nú boðið að sjá íslenskt myndband um sjálfskoðun brjósta.

Finni kona einhverja breytingu í brjóstum er mikilvægt að *leita læknis*. Sé konan á frjósemis-skeiði og breytingin óljós má þó bíða fram yfir næstu blæðingar, til þess að athuga hvort einkennin hverfi.

Leit með brjóstamyndatöku

Mjög oft er unnt að sjá brjóstakrabbamein á röntgenmyndum áður en það verður áþreifanlegt. Erlendis hefur verið sýnt fram á að við hópleit með myndatöku fækkar dauðsföllum meðal kvenna sem greinast með sjúkdóminn eftir tíðahvörf. Með tilliti til þessa var í nóvember 1987 farið að bjóða 40–69 ára konum á Íslandi brjóstamyndatöku á tveggja ára fresti, í beinum tengslum við leghálskrabbameinsleit. Almenn læknisskoðun brjósta (aðallega þreifing) hjá einkennalausum konum hefur jafnframt verið felld niður. Í staðinn er lögð meiri áhersla á að hvetja konur til sjálfskoðunar, og að biðja um læknisskoðun hafi þær fundið einhverja breytingu í brjósti.

Í Reykjavík fer brjóstamyndatakan fram á röntgendeild Krabbameinsfélagsins, en þar eru þrjú brjóstarröntgentæki. Starfsfólk á vegum deildarinnar ferðast með fjórða tækið milli heilsugæslustöðva úti á landi og tekur myndir í samvinnu við starfsfólk þeirra. Myndirnar eru framkallaðar og túlkaðar á röntgendeildinni.

Skipuleg leit að brjóstakrabbameini fer fram með röntgenmyndatöku hjá konum 40–69 ára. Hjá konum á öllum aldri eru brjóstin þreifud hafi þær sjálfar fundið eitthvað óeðlilegt við þau.

Brjóstarröntgentæki.

Loks er eitt tæki á röntgendeild Fjórðungs-sjúkrahússins á Akureyri, þar sem starfsfólk hennar og heilsugæslunnar annast hópleit á vegum Krabbameinsfélagsins.

Brjóstamyndir eru teknar á filmur sem gera kleift að greina minnstu atriði eða breytingar, allt niður í brot úr millimetra. Plastplata með ávölum brúnnum heldur brjóstinu föstu meðan mynd er tekin, en *myndgæði og greiningaröryggi eru mjög háð því að unnt sé að þrýsta brjóstinu vel saman*. Veldur það yfirleitt litlum óþægindum nema brjóst séu þrútin eða aum fyrir, en þá er pressan höfð minni en ella. Konur á frjósemissskeiði með eymsli í brjóstum ættu að reyna að koma í myndatöku viku til tíu dögum eftir að tíðablæðingar hófust, en þá eru brjóstin yfirleitt mýkst.

Við hópleit eru oftast teknar tvær myndir af hvoru brjósti. Geislaskammtur er svo lítill að krabbameinshætta vegna geislunar er talin hverfandi. Þó þykir almennt rétt að beita myndatöku af meiri varkárni við konur innan við þrítugt, enda er rannsóknin ekki eins næm hjá ungum konum og hinum eldri. Af þeirri ástæðu, og með tilliti til þess að sjúkdómurinn er sjaldgæfur hjá konum undir fertugu, eru þær ekki boðaðar til hópleitar með brjóstamyndatöku.

Sjáist atriði á hópleitarmyndum sem krefjast athugunar er konan *endurkölluð* til frekari myndatöku og læknisskoðunar. Stundum reynist aðeins um eins konar sjónhverfingar að ræða, sem hverfa á viðbótarmyndum. Að öðrum kosti þarf fleiri rannsóknir, ómskoðun eða finnálarástungu, sem eru þá yfirleitt gerðar strax. Einstaka sinnum verður að lokum að grípa til skurðsýnistöku til að fá örugga greiningu. Stundum er eftirlitsmyndataka eftir nokkra mánuði látin nægja, ef grunur um krabbamein er hverfandi lítill.

Sérstök brjóstamyndataka

Brjóstamyndataka gerð að beiðni læknis, vegna einkenna sem hann hefur fundið við skoðun, er kölluð „*klínísk*“ brjóstamyndataka til aðgreiningar frá myndatöku hjá einkennalausum konum við hópleit. Þá eru teknar tvær eða þrjár myndir af hvoru brjósti, og viðbótarmyndir er þörf krefur. Rannsóknin leiðir oft í ljós hvort breytingar þær sem læknirinn fann eru góðkynja eða illkynja. Oftast er unnt að meta betur

Á röntgenmyndum af brjóstum er hægt að greina hnúta og önnur grunsamleg atriði sem finnast ekki við þreifingu.

stærð og útbreiðslu illkynja hnúts, og stundum sjást einnig aðrir litlir hnútar eða atriði sem hafa ekki fundist við þreifingu.

Brjóstamyndataka er þó ekki alveg örugg fremur en aðrar rannsóknaraðferðir, t.d. kemur fyrir að áþreifanlegt krabbamein sjáist illa eða alls ekki í þéttum kirtilvef. Þá er greiningu haldið áfram með öðrum aðferðum, oftast í beinu framhaldi af myndatöku.

Ómskoðun

Á undanförunum árum hefur rannsókn brjósta með ómskoðun, rutt sér til rúms, ekki sem hóp-leitaraðferð heldur einkum sem viðbótarrannsókn við læknisskoðun og röntgenmyndatöku, og í stað slíkrar myndatöku hjá ungum konum. Rannsóknin, sem er óþæginda- og hættulaus, greinir oftast saklaus *belgmein* (vökvablöðrur) frá vefjahnútum, þannig að finnálarástungum vegna belgmeina fækkar verulega. Ómskoðun leiðir stundum í ljós hnúta sem hafa ekki sést í þéttum vef á röntgenmyndum. Einnig er oftast

Ómskoðun brjósta er einkum beitt hjá ungum konum og sem viðbótarrannsókn við læknisskoðun og röntgenmyndatöku.

unnt að stinga á óápreifanlegum hnútum með hjálp ómskoðunar, sem er fljótlegra en í röntgentæki. Síðar nefnda aðferðin er þó nauðsynleg ef hnúturinn sést ekki við ómskoðun, svo og við önnur atriði sem sést hafa á myndum.

Tæki til ómskoðunar brjósta, *ómsjá*, hefur verið í notkun á röntgendeild Krabbameinsfélagsins frá því í apríl 1994.

Fínnálarástunga

Við greiningu brjóstakrabbameins er iðulega stuðst við töku stungusýnis, fínnálarástungu. Sogaður er út vökvi með frumum og þær skoðaðar í smásjá. Ef hnútur finnst vel er ástungan oftast gerð með þreifingu, en að öðrum kosti er ómsjá eða röntgentæki notað til hjálpar. Ekki er deyft, enda er sársauki sjaldan meiri en við venjulega blóðsýnistöku.

Skurðsýnistaka

Með því að mynda brjóstin, ómskoða og taka stungusýni er oftast hægt að greina góðkynja breytingu frá krabbameini. Fáist ekki óyggjandi svar með þessum aðferðum er oftast gripið til lítillar skurðaðgerðar, skurðsýnistöku, til vefjagreiningar. Slíkar aðgerðir eru í höndum skurðlækna á sjúkrahúsum eða læknastofum.

Árangur af leit

Í brjóstakrabbameinsleit með röntgenmynda-töku hérlendis finnst um helmingur illkynja æxla á hulinstigi, þ.e.a.s. þau eru ekki ápreifanleg, og um fimmtungur allra eru setkrabbamein. Telst það allgott miðað við hve margar konur fara óreglulega í myndatöku (með of löngu milli-bili) og lofar góðu um að takast megi að lækka dánartíðni af völdum sjúkdómsins. Til að ná fullum árangri þurfa þó allar konur að *sinna brjóstakrabbameinsleit reglulega* og stunda sjálfskoðun brjósta þess á milli.

En þótt myndataka af brjóstum sé næm rannsóknaraðferð greinast ekki öll krabbamein með henni. Finni kona sjálf grunsamlega breytingu í brjósti, sem hverfur ekki eftir blæðingar, *ætti hún því að leita læknis, hversu stutt sem um er liðið frá síðustu myndatöku.*

Skipuleg krabbameinsleit

Kerfisbundin leit að krabbameini í leghálsi og brjóstum er umfangsmesta verkefni Krabbameinsfélags Íslands. Leitarstöð félagsins skipuleggur leitina og stjórnar henni samkvæmt samningi við heilbrigðisyfirvöld. Leitin nær til kvenna á aldrinum frá tvítugu til sjötugs, og eru allar konur á þessum aldri boðaðar reglulega til skoðunar annað hvert ár.

Stjórnstöð leitarstarfsins er í húsi Krabbameinsfélagsins við Skógarhlíð 8 í Reykjavík, og þar eru konur á höfuðborgarsvæðinu skoðaðar. Utan höfuðborgarsvæðis er skoðað á rúmlega fjörutíu heilsugæslustöðvum og sjúkrahúsum, undir stjórn lækna á stöðunum.

Mikil breyting varð á leit að brjóstakrabbameini þegar röntgendeild Krabbameinsfélagsins var komið á fót vorið 1985. Nú er öllum konum 40–69 ára boðin reglubundin röntgenmyndataka. Eldri konur eru einnig velkomnar.

LEIT AÐ KRABBAMEINI Í BRJÓSTUM

Fræðslurit Krabbameinsfélagsins

1. útgáfa. Desember 1992.
2. útgáfa, breytt. Ágúst 1994.
3. útgáfa, breytt. Júní 1998.

Útgefandi: Krabbameinsfélag Reykjavíkur
fyrir hönd krabbameinssamtakanna.

Höfundar: Baldur F. Sigfússon yfirlæknir,
Valgerður Sigurðardóttir yfirlæknir og
Guðlaug B. Guðjónsdóttir (ábm.).

Myndir: Jóhannes Long

Prentun: Oddi hf.

Krabbameinsfélagið

Skógarhlíð 8, Reykjavík. Sími 562 1414.

Pósthólf 5420, 125 Reykjavík.